

58 jaar onafgebroken vogels tellen bij Parnassia

Een interview met schatbewaarder Eef Kieft

Jan Kuys

Nuchter: „Als je tegenwoordig op trektellen.nl kijkt, dan zie je dat momenteel elke top in Nederland boven 5 meter bemand is met trektellers. Dat was enkele tientallen jaren geleden wel anders. Er waren enkele punten waar traditioneel de vogeltrek over land werd geteld. Maar dat waren er helemaal niet zo veel. Als je dan weet dat in Zuid-Kennemerland al vanaf 1953 aan een stuk door is geteld, dan besef je pas hoe waardevol het materiaal is dat hier in al die jaren is verzameld. Alleen er is heel weinig mee gebeurd.”

Die verbazing van Eef Kieft is meteen zijn drijfveer. Als jong broekie staat hij in de jaren zeventig van de vorige eeuw op de kompasster, die de boulevard in Zandvoort siert. Daar leert hij in het najaar de fijne kneepjes van het trektellen en steekt hij veel op van de grote kennis,

Eef Kieft

waar ervaren tellers uit die tijd van getuigen. Ook wordt hij daar gegrepen door de schoonheid van soms ontelbare vogels in vlucht. Allemaal op weg naar het zuiden, gedreven door een onweerstaanbare trekdrang.

En de tellers op de boulevard houden dat allemaal nauwkeurig bij. Tijd, aantallen, weersomstandigheden, bijzonderheden; het komt allemaal op dagstaten te staan. Een enkele maal verbindt iemand conclusies aan al die cijfers en schrijft een mooi overzicht van 1 of 2 seizoenen trektellen voor de Fitis, maar vaker nog verdwijnen de dagstaten in een grote doos. Er wordt verder niets mee gedaan. En, wat hem nog het meest steekt: een overzicht van een reeks van jaren rolt er al helemaal niet uit.

Emotioneel: „Er is hier vanaf 1953 aan een stuk door geteld. Dat is uniek voor Nederland. Nergens hebben ze 58 jaar achtereen elke trek geteld. En al die gegevens zijn nog beschikbaar ook. Daar kun je, nee, daar *moet* je heel leuke dingen mee doen. Vooral nu er met de computer tal van koppelingen te maken zijn en je gegevens onderling kunt verbinden dan wel uitsluiten. Dan zie je dat je uniek materiaal in je handen hebt.”

Titanenklus

1953	maand	in	aanval	aanval	maand	maand	begin	zon	heid
	richt	drank	n 18	land	maand	maand	begin	zon	heid
1110	ZW	6	4	lage	maand				
2600	Z.W.	4	8-7	lage	maand				
3110	Z.O.	01	1	lage	maand				
4100	N.W.	3	2-8-8	lage	maand				
5100	N.W.	4-5	7	lage	maand				
6100	N.W.	5	8	lage	maand				
7100	N.W.	2-4	0	lage	maand				
8110	Z.O.	1	8-7	lage	maand				
9110	Z.O.	1	5-8	lage	maand				
10110	Z.O.	1	0	lage	maand				
11110	Z.O.	1-3	0	lage	maand				
12110	Z.O.	2	0	lage	maand				
13110	Z.O.	3	0	lage	maand				
14110	Z.	1	8	lage	maand				
15110	Z.O.	0	8	lage	maand				
16110	N.W.	5	8	lage	maand				
17110	N.O.	1	0-5	lage	maand				
18110	Z.O.	1-4	6	lage	maand				
19110	Z.O.	1-2	0	lage	maand				
20110	Z.	2	8	lage	maand				
21110	N.O.	2	8	lage	maand				
22110	N.O.	2	8	lage	maand				
23110	Z.W.	3	4-2	lage	maand				
24110	Z.W.	4	4-2	lage	maand				
25110	Z.	4	4	lage	maand				
26110	Z.W.	4-5	4	lage	maand				
27110	Z.W.	4-5	4	lage	maand				
28110	Z.W.	4-5	4	lage	maand				
29110	Z.O.	4-5	4	lage	maand				
30110	Z.W.	4-5	4	lage	maand				
31110	Z.W.	5	4	lage	maand				
1111	Z.O.	2-6	4	lage	maand				
2111	Z.W.	6	5-1	lage	maand				
3111	Z.O.	3	4	lage	maand				
4111	Z.O.	3	4	lage	maand				
5111	Z.O.	3	4	lage	maand				
6111	Z.O.	3	4	lage	maand				
7111	Z.W.	1-4	4-7	lage	maand				
8111	Z.W.	4	4	lage	maand				

Pakweg tien jaar geleden kriebelde het al bij Kieft en begon het denken over alle schitterende informatie, die tot leven kon worden gewekt, mits alles gerubriceerd zou worden. Een heidens karwei, dat besefte hij toen ook al. Desalniettemin zette hij zich een paar jaar geleden aan deze haast onoverzienbare klus, die hij enkele maanden geleden met een zucht van opluchting heeft afgesloten. Het was letterlijk en figuurlijk een Titanenklus. Honderden uren is Kieft bezig geweest met het uitzoeken en invoeren van gegevens. En nu ligt daar een database zonder weerga: een overzicht van 58 jaar trektellen!

Het begon met een stuk of zeven verhuisdozen, waarin de schatten lagen opgeborgen. Die kwamen zo van een zolder. Kieft: „Het was een enorme chaos. Dat kun je je niet voorstellen. Een heleboel dagstaten bleken niet getotaliseerd en voor een goed overzicht is dat onontbeerlijk. Sommige waren los aangeleverd, andere werden door een paperclip bijeen gehouden. Sommige waren heel nauwkeurig, andere minder precies, om het maar netjes te zeggen.”

De eerste gegevens dateren uit 1953. De tijd van pioniers als Truus en Freek Bloem, die de vogelstudie in deze regio een enorme impuls hebben gegeven. Kieft kreeg tijdens de inventarisatie de indruk dat de tellingen al eerder waren begonnen, maar de eerste gestandaardiseerde telstaten zijn van 1953. Er werd in dat jaar al regelmatig geteld, al waren het meestal niet heel veel uren per telling. Wel noteerde men, zo is Kieft opgevallen, in die eerste jaren al heel veel gegevens, hetgeen er op duidde dat men in die tijd enig systeem in het trektellen wilde aanbrenge(n). De Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland is opgericht in 1951 en het is voorstelbaar dat het trektellen een van de nieuwe activiteiten was van de toen nog jonge vereniging.

In die tijd werd er geteld op de boulevard. Dat duurde tot en met 1983. De tellers verkasten in 1984 naar de telpost Bloemendaal aan Zee, waar zowel land- als zeetrekters tot en met 1985 actief waren. Vanaf 1986 besloten de landtrekters een hoge duinpost bij Parnassia als uitkijkpunt te gaan gebruiken, terwijl de zeetrekters op hun oude post bleven. Tot de dag van vandaag wordt bij Parnassia nog steeds de landtrek geteld.

Het probleem van Eef Kieft was in eerste instantie hoe hij de verzamelde gegevens kon standaardiseren. In de loop der tijd zijn er grote veranderingen doorgevoerd in de wijze van tellen en van noteren. Aanvankelijk was de telstaat simpel gezegd een formulier met soorten en streepjes daarachter. Voorts werd melding gemaakt van weersomstandigheden en de getelde tijd. Later zijn daarin allerlei verfijningen doorgevoerd. Tot twee jaar geleden werd er bijvoorbeeld per kwartier een tussenstand opgemaakt en in de jaren '80 werd genoteerd of groepen binnen 100 meter van de stelpost langs vlogen, of vogels hoger dan wel lager vlogen etcetera. Al die verfijningen heeft Kieft in het gedigitaliseerde systeem niet kunnen doorvoeren. Dat was niet alleen veel werk, maar het zou in menig opzicht ook het materiaal vertroebelen, omdat die verfijningen slechts gedurende een bepaalde periode zijn toegepast.

Kieft moest dus keuzes maken. Hij heeft zich uit oogpunt van efficiency en tijdgebrek beperkt tot zaken als windrichting, windkracht, bewolking, begintijd, eindtijd en getelde tijd. Ook de weeknummers zijn ingevoerd, zodat mooie grafieken per week te maken zijn. Alles bij elkaar heeft hij 2080 tellingen ingevoerd met een totaal aantal getelde vogels van 8.670.950.

Hij werkte van voor naar achteren. Vanaf 2005 worden de resultaten van trektellingen uit het hele land direct via de computer ingevoerd op de website trektellen.nl. Die gegevens zijn dus beschikbaar en vormen mooi vergelijkingsmateriaal met het materiaal van andere telposten in het land. Kieft begon zijn Sisyfusarbeid met het uitwerken en invoeren van alle gegevens uit 2004. En aldus werkte hij naar voren toe. Overigens heeft hij de gegevens vanaf 2005 tot en met heden eveneens in zijn eigen database ingevoerd, omdat daarin meer gegevens zijn opgenomen dan op trektellen.nl.

Bij de gedachte aan welke mogelijkheden hij nu heeft om records vast te stellen of om snel opvallende resultaten eruit te pikken, verkneukelt hij zich. Kieft: „Het is altijd heel erg leuk op de telpost. Lekker buiten, mooie vogeltjes. Het is altijd bijzonder en altijd anders. Maar ik had nooit een idee of een telling heel erg goed was of zelfs een record betekende voor een specifieke soort. Die gegevens waren simpelweg niet voorhanden. Je had natuurlijk wel het gevoel van dit is niet gek – op basis van wat je anderen had horen vertellen of op basis van je eigen ervaring – maar veel preciezer kon je het niet duiden. Al die tellingen uit het verleden kende je niet. Zodra al dat materiaal in de computer was ingevoerd, kon je je eigen tellingen veel beter in een kader plaatsen.”

Tegenwoordig heeft hij regelmatig een top 3 bij zich. Zo'n uitdraai is zo gemaakt. Met die lijst kan hij in een oogopslag zien welke ontwikkeling er in de lucht aan de gang is. Maar de tellingen geven natuurlijk veel meer informatie vrij. Opvallend noemt Eef bijvoorbeeld het verschijnsel dat de Bonte Kraai begin jaren 80 ineens verdween. Vele jaren achtereen tussen 1953 en 1980 was Bloemendaal aan Zee de plek, waar tijdens de trek de meeste exemplaren van de Bonte Kraai in Nederland werden gezien. Daarna hield het op met de Bonte Kraai. Telpost Parnassia scoort met die oude tellingen nog steeds het hoogst op de lijsten met de meeste Bonte Kraaien, maar die tellingen zijn dus wel van heel wat jaren her.

Ook heeft hij geleerd minder snel conclusies te trekken. Kieft: Vinken passeren massaal in oktober. Als het toevallig een periode is met slecht weer en westenwind, dan zien we er hier heel weinig. Ze komen wel voorbij, zo blijkt uit tellingen op andere posten, alleen wij zien ze niet in die periode. En daarom moet je oppassen met te zeggen dat de Vink achteruit gaat. Maar als je de ontwikkelingen ziet van een reeks van jaren, dan krijg je juist wel een goed beeld van de stand van zaken.”

Hem is tijdens het invoeren van de gegevens opgevallen, dat er vaak werd geteld in de jaren '50. „Niet zo heel lang achtereen. Maar heel frequent.” Dat is leuk voor de overzichten, toch zijn de tellingen van toen moeilijk te vergelijken met de tellingen van tegenwoordig. En dat heeft

alles te maken met een verschil van de omstandigheden, waaronder geteld moest worden. Eef Kieft: „In die tijd zag men bijna geen zeldzaamheden. Dat is op zich ook wel begrijpelijk. Mensen beschikten niet over telescopen, de kijkers waren nog niet van een kwaliteit, zoals wij die vandaag kennen, en ook gebruikte men geen geluidsdragers om vogelgeluiden af te spelen. Bovendien is de afgelopen jaren de kennis van vogels enorm toegenomen. Vanaf het begin van de jaren '80 heeft die kennis een grote vlucht genomen. Daardoor zijn er sindsdien veel meer soorten gesignaleerd en gedetermineerd,” aldus Kieft.

Balans van vijf weken vogeltrek

Zachte weer beïnvloedde tijdstip van vertrek weinig

BEGIN OCTOBER ZIJN WIJ DUS BEGONNEN met elke morgen direct na zonsopgang een uur of langer te posten aan het eind van de Zeeuw, om een inzicht te krijgen in het verloop van de vogeltrek. Het is nu begin November en de trek is voor sommige soorten vogels nog in volle gang. Wij troffen het, dat October dit jaar weinig regen bracht en het 's morgens vroeg, wat de temperatuur betreft, ook best was uit te houden. Vooral de weekeinden werden alle door mooi weer begunstigd, wat er toe meewerkte, dat er veel belangstellenden naar de post kwamen. In het vroege morgen- uur biedt het duinlandschap vaak een fantastische aanblik. Enkele ochtenden-veel hangt nog in de dalen, de duintoppen steken er bovenuit en dan daarover het zachte licht van de opkomende zon. De lucht is vol trekgeluidjes van de vogels, hetgeen een echte herfstfeer oproept. Vele vogelsoorten, die in troepen vliegen, houden er zo'n speciaal trekgeluid op na, dat dient om de troep bij elkaar te houden. Dit geluid moet ook de vogelwaarnemer vaak te hulp komen bij het vaststellen van de soort van de overvliegende vogels. Zo hebben wij ook 's avonds en 's nachts meerdere malen de koper- vlieken horen overtrekken.

Voor twee vogelsoorten, die wel het sterkst vertegenwoordigd zijn op onze aantekenlijsten, hebben wij de trek in beeld gebracht op bijkomende grafiek. Het betreft hier de vink en de stroewe. Hierbij zijn aangegeven de aantallen van de vogels, die in één uur langs de post trokken. Wat is hieruit nu te zien? Zoals reeds in ons inleidend artikel gezegd, oefenen de weersomstandigheden een grote invloed uit op het verloop van de trek. We willen daarom eens zien, of er verband te ontdekken is tussen de sterkte van de trek en het weer, en wel in hoofdzaak wat betreft de wind- richting en windkracht, daar deze van het meeste belang zijn. Daar toe hebben we deze beide weersomstandigheden onder- aan op de grafiek tot uitdrukking ge- bracht door de bekende 'slaggetjes', die ook op de weerkaartjes voorkomen. De stok geeft de richting aan, waaruit de wind komt, terwijl de windkracht wordt aan- getuigd door de dwarsstreepjes; een streep- je is zwakke wind, twee streepjes matige en drie streepjes krachtige wind. Een en- kel kringetje wil zeggen, dat het windstil was. Verder is niet aangegeven.

Wind van invloed

Bij het beschouwen van de grafiek valt al direct op, dat de resultaat van de vogels op de verschillende dagen bij lange na niet gelijk is. De eerste dagen deed de Noord- elijke wind zich zelden. Het ook te gezee-
 10
 11
 12

Belangstelling op de waarnemingspost

kleine opleving. De daggen, die dan volgen, enkel- late zwaarvlen. Dit zijn echte dag- trekkers, die al trekkende ou vliegten en de trek werkt. Op 24 October breekt dan weer een goede trekperiode aan met Zuid- elijke winden. Die duurt nu al sinds twee

Wij besluiten vandaag met een samen- vatlend artikel onze publicatie over de vogeltrek. De activiteit, welke door de leden van de Vogelwerkgroep van de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging en de Jeugthond voor Natuurstudie hiertoe is betoond, is door zeer veel lezers op prijs- gesteld.

was er van sterke trek van deze vogels sprake, terwijl deze soort toch als regel massaal doortrekt, vooral in de tweede Octoberhelft.

De gersvliegers waren de gehele maand present in geringe aantallen. In de eerste helft van October zagen we er soms vrij veel. Het was nering steeds ook enige witte kwikstaarten tussen de trekkers te zien voorbijgaan met aan lange staart en hun enigszins gevende vlucht. Het waren er telkens een of twee, nooit zagen ze in troepen. Al en toe passeerden er nog

Toen Haarlems Dagblad nog verslag deed van de vogeltrek: 7 november 1953

De zeldzaamheden kwamen pas vanaf de jaren '60. En dan nog pas mondjesmaat. Echt zeldzame soorten als Grote Pieper, Roodkeelpieper, Dwerggors enzovoort worden pas vanaf begin jaren '80 gezien. Ook andere informatie haal je zo uit de database. Pestvogels kom je aan de

kust bijvoorbeeld nauwelijks tegen, terwijl er in jaren met invasies in het binnenland veel te zien zijn. Relatief algemene soorten worden soms heel weinig gezien op de telpost.

De digitale bundeling van gegevens maakt het mogelijk jaren en seizoenen gemakkelijk te vergelijken; eerste aankomstdata, laatste waarnemingen en invasies lepel je zo tevoorschijn. In totaal zijn er in al die jaren op de telpost zo'n 220 soorten gepasseerd. Soms als eenlingen, soms in onvoorstelbare aantallen. En dan is het echt genieten voor de waarnemers. Kieft: „Er zijn gelukkig nog steeds dagen met honderden Veldleeuweriken.”

Kieft heeft alle stapels telformulieren in zijn uppie bewerkt, opgeteld en gecontroleerd. Op basis van zijn rijke telervaring lukte het hem evidente waarnemingsfouten eruit te halen en te corrigeren. Mede daarom was het verwerken van al het materiaal een zeer tijdrovende klus.

Hij had echter geenszins de bedoeling als een corrector door het beschikbare materiaal te gaan. Eef heeft geprobeerd zoveel mogelijk de gemelde waarnemingen te volgen, maar in enkele gevallen ging hem dat toch te ver. De melding van een Grauwe Kiekendief in november heeft hij uiteindelijk toch maar niet ingevoerd. „Maar in het algemeen,” zo signaleert hij, „is er in al die jaren heel zorgvuldig gewerkt.”

In totaal heeft hij binnen het excelprogramma 40.000 regels getikt. Daardoor kon hij stoeien met gegevens en informatie en een en ander gemakkelijk verwerken in grafieken en tabellen. Als hij teveel de diepte inging, dan duizelde het hem zelf ook wel eens af en toe.

Alle gegevens staan inmiddels op Trekellen.nl. Telpost Parnassia levert daar dankzij Eef Kieft de oudst bekende gegevens van het trekellen in Nederland. Dat is in alle opzichten uniek materiaal.

Omdat vandaag de dag elke teller zijn eigen gegevens bijhoudt blijft de database actueel. Een keer per jaar vult Eef Kieft zijn eigen database aan met de gegevens die door het jaar heen via Trekellen.nl zijn ingevoerd. Op die manier houdt hij zijn eigen materiaal up-to-date, terwijl het tegelijkertijd beschikbaar is voor iedereen. Dat velen er hun voordeel mee mogen doen.

Op de volgende pagina's een globaal overzicht van de resultaten van 58 jaar trekellen in tabelvorm, ingeleid door Eef Kieft.